

Široká škála potřeb dětí na straně jedné, nedostatek personálu a právní opory na straně druhé. Zástupce ombudsmana naléhá na změnu v ústavní péči

31.3.2025 - | Kancelář veřejného ochránce práv

Ombudsman Stanislav Křeček nastínil rámec dnešního jednání: „Současný systém péče o děti nefunguje tak, jak bychom si přáli a jak by bylo potřeba. Je proto potřeba stanovit záměr, kam ji směřovat.“

Konkrétní klíčová zjištění z návštěv zařízení připomněli zástupce ombudsmana Vít Alexander Schorm a právníci z kanceláře ombudsmana. Upozornili na současnou problematickou legislativu, která téměř nerozlišuje mezi pravidly pro ústavní a ochrannou výchovu, ačkoli se jedná o dva právní instituty s rozdílným účelem. Zatímco ústavní výchova je jednou z forem náhradní péče o dítě, ochranná výchova je trestněprávní opatření ukládané za spáchání trestné činnosti (nebo takové, která by trestná byla, kdyby byly splněny všechny podmínky trestní odpovědnosti).

Stejně tak právní úprava nerozlišuje mezi dětmi, které jsou do zařízení umisťovány. Ať se jedná o děti, o které se nemůže z nejrůznějších důvodů postarat jejich rodina, nebo o děti se závažnými poruchami chování, závislostními problémy, neurovývojovými poruchami či také s duševním onemocněním. Všechny zmíněné skupiny dětí mají přitom do určité míry jiné potřeby a vyžadují odlišný přístup. Právní úprava by proto měla jasně definovat péči o nejrůznější skupiny dětí, včetně odpovídajících prostorových podmínek zařízení a počtu personálu i jeho odborné skladby.

V zařízeních obecně chybí dostatek zaměstnanců pro individuální práci s dětmi zohledňující jejich jedinečné potřeby. V zařízeních pro ochrannou výchovu a extrémní poruchy chování pak nedostatek personálu představuje i významné bezpečnostní riziko.

Zástupce ombudsmana Vít Alexander Schorm vítá snahu Ministerstva školství reflektovat nálezy souhrnných zpráv: „*Veřejný ochránce práv i samotná zařízení upozorňují již řadu let na chybějící dlouhodobou koncepci systému ústavní a ochranné výchovy. Troufám si přitom říci, že se jedná o zásadní nedostatek, od něhož se odvíjejí další závažné problémy, s nimiž se systém potýká. Věřím, že dnešní setkání poslouží jako další impuls ke změnám, po kterých už dlouho voláme.*“

Zástupci Ministerstva školství v návaznosti na závěry souhrnných zpráv informovali o aktuálním dění v oblasti náhradní ústavní péče i o cíli pro rok 2026. Tím je představení systému služeb náhradní péče, které zabezpečí včasnou, adekvátní a dostupnou podporu dětem ohroženým umístěním do náhradní péče nebo dětem již umístěným.

Jaký je rozdíl mezi ústavní a ochrannou výchovou?

Ústavní výchova je jinou formou péče o dítě. Rozhoduje o ní soud v opatrovnickém řízení. Může ji nařídit, pokud je vážně ohrožený nebo narušený tělesný, rozumový či duševní stav nebo řádný vývoj či výchova dítěte. Případně musí existovat vážné důvody, proč nemohou jeho výchovu zabezpečit rodiče. Jde o nejzazší řešení, ke kterému je možné přistoupit pouze, pokud nebylo možné péči o dítě zabezpečit jiným způsobem,

například svěřením do péče blízkých či pěstounů. V ústavní výchově v ČR vyrůstá přibližně 6 500 dětí. (Údaj je z roku 2024.)

Ochranná výchova je druh trestní sankce. O jejím uložení rozhoduje soud pro mládež. Může ji za spáchané provinění uložit buď mladistvému, pokud není náležitě postaráno o jeho výchovu, a tento nedostatek není možné odstranit, případně jeho dosavadní výchova byla zanedbána, nebo prostředí, v němž žije, neposkytuje záruku náležité výchovy. Soud může uložit ochrannou výchovu také dětem mezi dvanácti a patnácti lety, které spáchaly čin jinak trestný. A to takový, za který dospělým hrozí výjimečný trest. Aby mohla být uložena ochranná výchova, musí takový krok být nezbytně nutný k zajištění řádné výchovy dítěte. Zároveň v případech těchto dětí nepostačují výchovná opatření. Vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenácti let, což lze i ústavní výchovu. Ochrannou výchovu má v ČR uloženu přibližně 120 dětí. (Údaj je z roku 2024.)

Jaké skupiny dětí jsou umísťovány do školských ústavních zařízení?

- děti, jejichž výchova nebo vývoj byly v rodině ohroženy nebo narušeny
 - děti, jejichž výchovu nebylo možné zabezpečit jinými způsoby
 - děti týrané, zneužívané, zanedbávané, se syndromem CAN
 - děti s vývojovými traumaty
 - děti s hlubokou citovou deprivací a poruchami attachmentu (citové vazby)
 - děti s poruchami chování a výchovnými problémy
 - děti, které spáchaly trestnou činnost
 - děti s neurovývojovými poruchami (děti s mentálním postižením, PAS, ADHD, ADD atp.)
 - děti se závislostními problémy
 - děti s duševním onemocněním
-
- Tisková zpráva k návštěvám zařízení 2024
 - Tisková zpráva k návštěvám zařízení 2022

https://www.ochrance.cz/aktualne/siroka_skala_potreb_deti_na_strane_jedne_nedostatek_personalu_a_pravni_opory_na_strane_druhe_zastupce_ombudsmana_naleha_na_zmenu_v_ustavni_peci